

ми і забезпечують системний процес естетичного розвитку особистості. Відтак, реалізація визначених художньо-пізнавальної, емоційно-оцінної, мистецько-творчої, мистецько-комунікативної та художньо-гедоністичної функцій художньо-творчої діяльності обґрунтовують твердження про їх значну роль у розв'язанні завдань формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Література

1. Булатова О.С. Артистизм как компонент творческой личности педагога // Школа. — 2001. — №2. — С.18-19.
2. Виготський Л. Психологія мистецтва. // Мистецтво в школі. — 1996. — № 3. С. 33.
3. Зязюн І.А. Безсвідомість. Підсвідомість. Творчість // Мистецтво і освіта. — 2001. — № 3. — С. 10—14.

ЗУБ Е. К.

ХУДОЖЕСТВЕННО-ТВОРЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА

Опираясь на теоретические труды и практический опыт, автор дает анализ и пытается определить пути оптимизации художественно-творческой деятельности будущего учителя музыкального искусства как условия формирования его педагогического мастерства.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, художественно-творческая деятельность.

ZUB E. K.

THE ART-CREATIVE ACTIVITY OF THE FUTURE TEACHER OF MUSIC ART

In this article the author analyses the problems of the optimum ways of the art-creative activity in the forming the pedagogical skills of would-be teacher's music art.

Key words: pedagogical skills, art-creative activity.

УДК 378.783

ПАРФЕНТЬЄВА І. П.

м. Миколаїв, Україна

МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ НЕСТОРА ГОРОДОВЕНКО (НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ТВОРІВ А.ВЕДЕЛЯ)

У статті розкрито життєвий і творчий шлях видатного українського хормейстера Нестора Городовенко. Проаналізовано його роль в поширенні української хорової музики, включаючи твори А. Веделя як в Україні, так і в країнах Західної Європи і в Канаді.

Ключові слова: українська духовна класика, диригентська діяльність, українська культура.

Постановка проблеми. Нестор Городовенко сьогодні є одним з багатьох видатних українців, творчість й педагогічна і громадська діяльність яких донедавна замовчувалась. До кінця 80-х років ХХ ст. його ім'я було під суворою заборною цензури. У фаховій літературі, присвяченій українському хоровому мистецтву, до останнього часу було знайдено тільки окремі відомості про цю надзвичайно талановиту людину, все життя якої було присвячено відродженню та популяризації української хорової музики.

Метою статті є постановка проблеми взаємозв'язку життя та музично-педагогічної твор-

чості видатного українського хормейстера з музикою українського композитора XVIII століття Артемія Лук'яновича Веделя. Новизна теми полягає у розкритті ролі хорової спадщини А. Веделя на становлення Н.Городовенка як музиканта, педагога-хормейстера, високоосвіченої людини.

За радянські часи ми знайшли тільки декілька статей, присвячених творчості Н. Городовенко у закордонних журналах: "Екран" (США, травень-вересень 1975, ч.81-82 Г. Завітневич. Нестор Городовенко.) та "Київ-Філадельфія" (1961 №1 М. Кульчицький. Духовні концерти Н. Горо-

довенка.). Тільки у 1993 році журнал "Музика" №5 надрукував в скороченому вигляді статтю Г. Завітневич. Тому вкрай необхідно продовжити дослідження життєвого та творчого шляху нашого талановитого співвітчизника. І тільки у 2001 році з'явилося монументальне дослідження, присвячене життю і творчості Н.Городовенка. Це монографія Г.М.Шибанова, де на основі великого фактологічного і документального матеріалу конкретно та в повному обсязі досліджується життя і творчий шлях хормейстера.

Виклад основного матеріалу. Нестор Городовенко народився 27 жовтня 1885 року в селі Венслави, Лохвицького району на Полтавщині. В часи навчання у Лохвицькій початковій школі він співав у церковному хорі, мав чудовий голос і тому часто виконував сольні партії хорових творів. На шістнадцятому році життя він "поступив до Полтавської учительської семінарії. Крім загальноосвітніх предметів і спеціальних педагогічних, в ній були добре організовані музичні курси, на яких викладали елементарну теорію музики, основи гармонії, диригування хором і спів" [2]. Після закінчення семінарії Н. Городовенко один рік працював вчителем у селі на Полтавщині, а потім поступив до вищого учительського інституту в Глухові, де в той час працював професор Петербурзької консерваторії Олександр Іванович Рубець, який через хворобу очей переїхав до Глухова. В нього майбутній хормейстер вивчав теорію музики й гармонію. Маючи хист до хорового виконавства, Н. Городовенко, працюючи вчителем в рідній Лохвиці, організував великий міський та церковний хори, із якими виконував складні композиції українських класиків. Серед цих творів велике місце в репертуарі займали хорові концерти Артемія Веделя, видатного українського композитора, диригента, співака, з творчістю якого Н. Городовенко познайомився ще у дитячому віці. Доля А. Веделя як людини і композитора теж склалася трагічно. Виконання його творів було заборонене церковною владою ще за життя композитора, його самого було заарештовано і відправлено у Будинок для божевільних, де він помер у 36 років. Але попри усі заборони твори А. Веделя виконувались на всій території царської Росії, були популярні, партитури розповсюджувались рукописним шляхом (через що траплялись іноді грубі помилки у текстах творів).

З Лохвиці Н.Городовенко переїхав до Переяслава, де обіймав посаду вчителя гімназії і диригента гімназичного хлоп'ячого та дівочого хорів. Короткий час вчителював в Ольгополі. З 1917 року Н.Городовенко жив у Києві, де прис-

втяв себе виключно диригентській діяльності в Другій гімназії. Тут він познайомився з видатними майстрами українського хорового мистецтва М.Леонтовичем, К.Стеценком, О.Кошицем, Я.Степовим. Через рік його було запрошено для організації та керівництва хорової капели "Думка", основу репертуару якої склали народні пісні, твори українських композиторів, та пісні на революційні теми (в силу політичних причин). Н. Городовенко не мав змоги працювати над українською духовною класикою, зокрема, над творами А. Веделя, тому що майже до 60-х років ХХ століття виконання духовної музики хоровими колективами у Радянському Союзі було заборонено.

Днем народження "Думки" прийнято вважати 15 листопада 1920 року, коли хор провів свої перші гастролі по Лівобережній Україні. Колектив було названо "Державна Українська Мандрівна Капела", в аббревіатурі "Думка" і націлено на максимальне охоплення слухацької аудиторії селянського, робітничого та солдатського прошарків – відповідний репертуар та "мандрівна" форма діяльності були тоді найбільш ефективними. В історії українського хорового мистецтва капела досягла вершин майстерності виконання української пісні. Зумовили успіх три чинники: патріотичний ентузіазм, породжений надіями і подіями українського національного відродження, склад хору і талановитість диригента. Склад хору був феноменальний. Найкращі професійні вокальні сили Києва увійшли до капели з перших днів заснування. Багатьох співаків Н. Городовенко мав змогу добирати з усіх областей України під час концертних подорожей. Диригент ставив високі вимоги щодо голосів, тембру, артикуляції і дикції, сольфеджіо і слуху. Колектив розпочав свою діяльність як антитеза першому Українському національному хору О.Кошиця, який опинився, в силу політичних причин, за кордонами нашої Батьківщини, у еміграції. В численних публікаціях того часу громадськість дорікала "Думці", що в галузі репертуару вона проводила національно обмежену політику і що спів таких тематичних циклів, як колядки і щедрівки та "Музика до Кобзаря" М.Лисенка, не відображають життя народу. З 1924 року намітилася принципово нова лінія, пов'язана з ідеєю критичного переосмислення культурної спадщини, і "Думка" почала виконувати музичну класику. Знаменними для "Думки" були 1926–1929 роки, коли вона досягла першої вершини свого мистецького розвитку, наслідуючи найліпші традиції українського хорового співу і заслужено стала користуватися сла-

вою найкращого хору Радянського Союзу. 6 січня 1929 року "Думка" разом зі своїм керівником Н. Городовенко поїхала в концертне турне по Франції. Виступи колективу у цій країні перетворилися в справжній триумф української хорової культури. Критики відзначали особливу якість голосів, тонку чутливість хору до мистецьких вимог диригента і емоційність виконання. Особливо захоплені були французи басовою партією "Думки". Знаменитий французький диригент Ернст Ансерме згадував концерт колективу в паризькому залі Плейеля: "...у нас у Франції немає хору, здатного інтерпретувати так, як цей хор, будь-який величний твір Баха чи Гайдна... Це першокласний хор. Як і більшість слов'янських хорів, чоловічі голоси вражають сильніше жіночих... Але це не означає, що останні не прекрасні; чоловічі голоси незрівнянно вищі всього того, що можна почути в нас. Тільки Україна має басы, здатні сягнути такої глибини... Окрім їхніх високих природних даних і вокальної культури, я особливо оцінив єдність їхнього досконалого хорового ансамблю, що, зберігаючи при виконанні всю силу хору, водночас дає капелі можливість відтворити чарівну імпровізацію одного співака" [1, с.148]. Від 11 до 21 серпня 1936 року "Думка" брала участь у першій українській мистецькій Декаді в Москві. Виступала з великим успіхом. Н.Городовенко був відзначений орденом "Знак Пошани".

Але наступний період творчого життя колективу був не такий успішний. Відбулась переорієнтація репертуару з функцій розвитку народно-співацьких та революційно-демократичних на функції обслуговування політичних установ поточного моменту, що й стало причиною відставки Н.Городовенка від художнього керівництва "Думкою" у 1937 році, а далі призвело до занепаду колективу. Про цю подію "Правда" писала: "... "Думка" не так давно пережила творчу кризу. Буржуазні націоналісти немало потрудились, аби нав'язати хорові формалістичні трюки" [6]. Для Н. Городовенка усунення від керування "Думкою" стало великою травмою. Але через рік у Києві його було запрошено керівником вокальної групи тільки що утвореного Ансамблю пісні і танцю (хореографічною групою керував П. Вірський). Хормейстер за короткий час підняв виконавство цього колективу на високий рівень. На початку другої світової війни Н. Городовенко з колективом евакуюють до Харкова, а пізніше – на Північний Кавказ, але у 1942 році він повертається до Києва, де працює другим хормейстером хорового колективу "Українська Національна Хорова Капе-

ла" (першим хормейстером був П. Гончаров). На цій посаді Н. Городовенко повертається до виконання духовних композицій українських композиторів, у тому числі і свого улюбленого – Артемія Веделя. В той час у Києві ці концерти сприймалися як віра у перемогу над ворогом, який був в українській столиці. Багато людей приходили на ці концерти, які запам'ятовувались надовго. У серпні 1943 року капела під керівництвом Н. Городовенка дає в Києві останній великий духовний концерт, в програмі якого були хорові концерти Д. Бортнянського та А. Веделя. Після цього диригент переїжджає до Львова.

У 1943 році у Львові був організований Концертним Бюро Інституту народної творчості професійний хор імені М.Леонтовича під засадою Н.Городовенко. У своєму репертуарі цей колектив мав класичні, народні та духовні твори. Широке поле для виконання духовних концертів відкрилося тоді, як хор покинув межі України. По виїзді зі Львова колектив затримався на деякий час у Старому Самборі, у селі Сушиця-Рикова, де дав низку концертів. Після еміграції в 1945 році в місті Авгсбурзі (Німеччина) цей колектив набув назву "Україна". Він багато виступав у таборах "американської зони", де слухачами були не тільки українці, а й люди інших національностей. Всюди, де виступав хор, він давав по два концерти. Один із творів української і зарубіжної хорової класики, а другий був духовний. Саме в цей час німецький слухач широко ознайомився з перлинами української хорової класики, що була представлена творами духовних композиторів, велику частку репертуару складала твори А.Веделя [7, 146]. "Церкви чи костели були заповнені німецькими слухачами і іншими чужинцями... Цього роду концерти, яких цілком було поінформувати чужинців про нашу музичну й співочу культуру, давали опісля можливість винайму кращих конвертових заль, яких дуже часто іншим дістати не вдавалось" [5]. Відгуки німецької преси, визначних композиторів та диригентів були найвищого признання. Адміністрація хору всі ці коментарі вносила в так звану "Золоту книгу", в якій записувалось все, що відносилось як до хору в цілості, так і до окремих голосових партій, про музичну дисципліну, про твір та його композитора, про диригента та його трактування пісні, та багато інших фахових висловлювань чи думок тих людей, які слухали виступи хору. Один німецький композитор і диригент писав таке: "Не буду говорити вам детально, дорогі друзі, про ваш спів. Хочу нагадати коротко. Це була музика, яка ма-

ла силу грому і ніжність зефіру. Це був вулкан, який на своїй дорозі не мав стриму, він плів аж до крайнього омління, щоб знову вибухнути ще з більшою силою громів і вогню..." [5, с.26-30]. У 1949 році на запрошення Крайової Екзекутиви УНО Н.Городовенко прибув до Монреалю в Канаду, де протягом 14 років диригував хором "Україна". В репертуарі співацького колективу були різні твори А.Веделя, серед них – Великодні Ірмоси композитора.

21 серпня 1964 року Нестор Городовенко помер в одній з лікарень міста Монреаль (Канада). В останню путь диригента проводжала вся українська громада міста. Люди приїжджали з інших міст Канади, щоб проститися з людиною, яка через все життя пронесла любов до України, її культури і зробила все від неї залежне, щоб українську музику знали у всьому світі.

Висновки. На протязі всього життя Н. Городовенко вів пропаганду української культури, зокрема, хорової музики. Він був "інтерпретатором" української народної пісні та популяризатором української духовної музики в Україні та за її кордонами. Великі успіхи і популярність

хорових колективів Н.Городовенка показали, що його натхненна праця, талант і творчість змогли розвинутися лише при постійному спілкуванні з українською культурою, життям українського народу. Незважаючи на життєві незгоди, Н.Городовенко залишався вірним сином України. Він ні коли не поривав духовного зв'язку з Батьківщиною. Своєю диригентською діяльністю він всюди намагався підкреслювати українську культуру. Творчі колективи, які були створені диригентом, показували кращі зразки української народної пісні, хорової класики та української духовної музики.

Література

1. Бенч О. Хорова школа Павла Муравського // Український світ, 1993. — № 1-2. — С. 38
2. Завітневич Г. Нестор Городовенко // Музика, 1993. — №5. — С.22-24
3. Кульчицький М. Духовні концерти Н. Городовенка // Київ — Філадельфія, 1961. — № 1. — С. -30.
4. Лащенко А. Відродження "Думки" // Київ, 1990. — № 9
5. Лащенко А. На новом витке истории. Советская музыка, 1990. — №8. — С.73-77
6. "Правда" газета 1938, 12 лютого.
7. Шибанов Г. Нестор Городовенко. Життя і творчість. — К., вид-во ім.О.Теліги, 2001.

ПАРФЕНТЬЕВА И. П.

МУЗЫКАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ НЕСТОРА ГОРОДОВЕНКО (НА ПРИМЕРЕ ИЗУЧЕНИЯ ПРОИЗВЕДЕНИЙ А.ВЕДЕЛЯ)

В статье раскрыты жизненный и творческий путь выдающегося украинского хормейстера Нестора Городовенко. Проанализирована его роль в распространении украинской хоровой музыки, включая произведения А. Веделя как в Украине, так и в странах Западной Европы и в Канаде.

Ключевые слова: украинская духовная классика, дирижерская деятельность, украинская культура.

PARFENTYIEVA I. P.

MUSICAL AND EDUCATIONAL ACTIVITY OF NESTOR GORODOVENKO (ON THE STUDY OF WORKS OF A. VEDEL)

The article deals with the life and career of the famous Ukrainian choirmaster Nestor Gorodovenko. His role in promoting Ukrainian choral music, including works by A. Vedel both in Ukraine and in Western Europe and in Canada is analyzed.

Keywords: Ukrainian spiritual classic, conductor activities, Ukrainian culture.